

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Власенко В. М. (Суми), канд. іст. наук;
Дегтярьов С. І. (Суми), канд. іст. наук;
Король С. М. (Суми), канд. політ. наук;
Куліш А. М. (Суми), д-р юрид. наук;
Лобко Н. В. (Суми), канд. іст. наук;
Нестеренко В. А. (Суми), канд. іст. наук;
Піскун В. М. (Київ), д-р іст. наук;
Рамач Я. (Нові Сад, Сербія), д-р іст. наук;
Семенов В. М. (Суми), канд. наук з держ. упр.;
Теліженко Л. В. (Суми), д-р філософ. наук.

Видання рекомендоване до друку рішенням вченої ради
юридичного факультету Сумського державного університету
(протокол № 8 від 02.04.2015 р.)

Суспільно-політичні процеси на українських землях: історія, проблеми, перспективи : зб. матер. III Всеукр. наук.-практ. конф. : у 2 част. (Суми, 17 квітня 2015 р.) / ред. колегія : В. М. Власенко, С. І. Дегтярьов, С. М. Король та ін. – Суми : Сумський державний університет, 2015. – Ч. 1. – 116 с.

До збірника увійшли наукові статті та повідомлення викладачів, студентів, учених та аспірантів ВНЗ і наукових установ, виголошені в рамках III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Суспільно-політичні процеси на українських землях: історія, проблеми, перспективи» (Посвідчення УкрІНТЕІ № 758 від 12 грудня 2014 р.), присвяченої актуальним питанням суспільно-гуманітарних наук.

ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО ГУРТКА ІМЕНІ ДРАГОМАНОВА В БОЛГАРІЇ

Після смерті видатного українського вченого і політика Михайла Петровича Драгоманова (1841-1895) в Україні та за її межами почали утворюватися культурно-освітні гуртки імені Драгоманова. З'явилися вони і в Болгарії, де великий українець провів останні роки свого життя. Про це свідчить додаток (від 25 липня 1921 р.) до доповіді голови місцевого культурно-просвітнього гуртка про «*Становище Українського Студентства в Болгарії*» [1, с. 66].

В українській історіографії є роботи з історії громадських організацій української міжвоєнної еміграції в Болгарії [2-3], в яких згадується культурно-освітній гурток у Софії. Так, В.Власенко звернув увагу на те, що у 1921-1922 рр. в Болгарії з ініціативи підполковника В.Филоновича було засновано низку українських громад, в тому числі і культурно-освітній гурток у Софії. Йдеться про гурток імені М.Драгоманова. У 1924 р., як повідомляла болгарська преса, керівництво гуртка заарештували, але за браком доказів усіх відпустили. Українські емігранти неодноразово робили спроби легалізувати Український гурток з аматорською музичною групою на фабриці Балабанова у с. Кочериново (область Кюстенділ) [3, с.80]. Справа в тому, що керівництво фабрики заборонило на своїй території будь-яку політичну діяльність. Відомий болгарський поет Нікола Вапцаров відчув це на собі. Ще юнаком, працюючи на фабриці, він спробував зайнятися політичною діяльністю. Це стало причиною його звільнення з підприємства.

Нещодавно нами виявлено низку документів не тільки про існування, але й активну діяльність Українського гуртка на фабриці Балабанова. У фонді проф. М.Паращука в Центральному державному архіві в Софії зберігається екземпляр поеми Т.Шевченка «*Невольник*» (видання Наукового Товариства ім. Шевченка, Львів, 1921) з печаткою «*Український гурток імені Драгоманова в Болгарії*» та дарчим написом: «*Дарунок п[ана] Військового Міністра УНР. Ген[ерала] Сальського – Українському гурт[ку] на Балабан[ова] 1927 рік*» [4, л. 1].

В середині 1920-х рр. у Софії утворився Комітет із будівництва пам'ятника на могилі М.Драгоманова. У травні 1927 р. під час відкриття тимчасового пам'ятника великому українцю тогочасний його голова В.Филонович підкреслив: «...сам гурток зібрав гроші на ту-ж ціль шляхом постановки де-кількох вистав, з яких чистий прибуток записувався на фонд будови пам'ятника.

В кінченому підрахунку збірка в Болгарії випала так: Укр. колонія на тартаку Балабанова в с. Кочериново – 5.000 б[олгарських] л[євів], на копальні Перник 1.106 б.л. (в обидвох колоніях були в більшості члени гуртка ім. М.Драгоманова) [5, с. 50].

У 1928 р. в паризькому тижневику «Тризуб» повідомлялося про постановку п'єси М.Кропивницького «Невольник» аматорською трупю українських емігрантів з тартака (лісопильні) Балабанова на користь постраждалих від землетрусу в Болгарії. Про успіх вистави писала болгарська й македонська преса [3, с. 80-81].

Вищенаведені факти підтверджують наявність на фабриці Балабанова українців, які у складі 600 білоемігрантів попали на фабрику у 1921 р. Російські емігранти створили симфонічний і духовий оркестри, струнний ансамбль, клуб і бібліотеку. Засновник і директор музею «Іван Т. Балабанов» Методі Панайотов у 2012 р. видав книгу «Ние, деца та от Балабановата фабрика. Историята на книжно-мукавената фабрика в Бараково», 2013 р. – книгу «Рилската железница и Балабановата фабрика». У цих мемуарно-документальних виданнях М.Панайотов пише і про білоемігрантів, їхнє перебування на фабриці, подає списки щойно прибулих емігрантів. Серед них – музиканти, робітники [6, с. 27-33], інваліди [6, с. 310].

Список перших 150 прибулих емігрантів можна вважати найбільш інформативним. У ньому вказані прізвище, ім'я й по-батькові, місце народження, сімейний стан, професія емігранта. Завдяки цьому нам вдалося виокремити уродженців України. Всього – 58 осіб. Місце народження 55 достеменно відомо. Не встановлено прізвище, ім'я й по-батькові 3 осіб, проте відомо, що 1 з них походив з Києва. Нижче подаємо цей список. Серед них є і члени гуртка імені М.Драгоманова – С.Степура, І.Гайдим, Г.Огієнко (за свідченням В.Власенка). Приналежність до гуртка окремих осіб з цього списку уточнюється.

Список

уродженців України, які у 1921 р. прибули на фабрику Балабанова в с. Кочериново в Болгарії у складі групи білоемігрантів

1. Дмитрій Емельянович Алтуник, Харків, Україна
2. Федор Яковлевич Могилевич, Харків, Україна
3. Виктор Александрович Белый, Евпатория, Україна
4. Николай Иванович Нейман, Киев, Україна
5. Павел Дмитриевич Коновалов, Киев, Україна
6. Иван Ильич Коротюков, с. Акимовка, Крым, Україна
7. Василий Александрович Ващакін, Николаев, Україна
8. Михаил Михайлович Туткевич, с. Свободное, Екатеринославская

губ., Україна

9. Дмитрий Федорович Черкасов, с. Успенское, Екатеринославская губ., Украина
10. Виктор Алексеевич Некмодов, с. Еривань, Черниговская губ., Украина
11. Константин Васильевич Александров, Феодосия, Крым, Украина
12. Афанасий Исаевич Виноградский, с. Маринское, Екатеринославская губ., Украина
13. Дмитрий Петрович Синькаржевский, Умань, Украина
14. Федор Семенович Шумейко, м. Батурино, Черниговская губ., Украина
15. Александр Петрович Беленков, Киев, Украина
16. Семен Аркадеевич Степура, Херсон, Украина
17. Иван Яковлевич Печур, Екатеринослав, Украина
18. Михаил Георгиевич Руденко, г. Бахмут, Екатеринославская губ., Украина
19. Иван Спиридонович Гайдим, с. Кусталово, Полтавская губ., Украина
20. Вячеслав Петрович Беленков, Киев, Украина
21. Ефим Иванович Феденко, с. Нецаха, Харьковская губ., Украина
22. Гаврило Семенович Огиенко, роден с. Ладиш, Полтавская губ., Украина
23. Михаил Петрович Дикий, Киев, Украина
24. Дмитрий Прокофьевич Лутков, Екатеринослав, Украина
25. Павел Константинович Боголюбов, Симферополь, Крым, Украина
26. Николай Антонович Карпов, г. Ахтырка, Харьковская губ., Украина
27. [нерозбірливо] Александрович Оршацкий, Екатеринослав, Украина
28. [нерозбірливо] Иванович Никольский, Лубни, Полтавская губ., Украина
29. [Леонид] Сергеевич Бойко, Полтава, Украина
30. Григорий Илларионович Шевяков, г. Кировоград, Херсонская губ., Украина
31. Антон Иванович Рудик, роден г. Бахмут, Екатеринославская губ., Украина
32. Георгий Ефимович Кондрашев, Одесса, Украина
33. Михаил Изотович Шишкин, Одесса, Украина
34. Иван Яковлевич Гаврилов, м. Борисполь, Полтавская губ., Украина
35. Карп Миронович Байрат, г. Пирятин, Полтавская губ., Украина
36. Федор Васильевич Идзиковский, Херсон, Украина

37. Владимир Карлович Гейман, Мариуполь, Екатеринославская губ., Украина
38. Александр Петрович Поляков, Одесса, Украина
39. Павел Григорьевич Цикалов, г. Валки, Харьковская губ., Украина
40. Михаил Петрович Аполлоник, с. Верхнее, Екатеринославская губ., Украина
41. Михаил Антонович Колесник, г. Нижин, Черниговская губ., Украина
42. Георгий Иванович [...], г. Бахмуд, Екатеринославская губ., Украина
43. Александр Иванович Дубина, Екатеринослав, Украина
44. Александр Иванович Фесенко, Полтава, Украина
45. Иван Филипович Черненко, с. Клецинци, Полтавская губ., Украина
46. Яков Федорович Шпиталенко, Полтава, Украина
47. Николай Александрович Резниченко, Киев, Украина
48. Иван Федорович Рапута, Суми, Украина
49. Николай Николаевич Базилевич, Каменец-Подольский, Подольская губ., Украина
50. Михаил Иванович Четиркин, Севастополь, Крым, Украина
51. Леонид Евгеньевич Томашевский, с. Кропивня, Киевская губ., Украина
52. Тихон Степанович Новиков, Одесса, Украина
53. Моисей Иванович Шопаренко, с. Дмитровка, Черниговская губ., Украина
54. Александр Михайлович Виницкий, [с.Б.О...], Херсонская губ., Украина
55. Михаил Антонович Антонов, Киев, Украина

1. Якімова А. Українці в Болгарії: філософія історичного буття / Антоніна Якімова. – Софія, 2011. – 103 с.

2. Павленко В. Українсько-болгарські взаємини 1918-1939 рр. / Вікторія Павленко; Ін-т історії України НАН України. – К., 1995. – 224 с.

3. Власенко В. Українська громада у Болгарії міжвоєнного періоду (за матеріалами паризького тижневика «Тризуб») // Матеріали Шостої та Сьомої міжнародних наукових конференцій «Драгоманівські студії». – Софія: Бетапринт – Петрови и Сие, 2013. – С. 77-93.

4. Централен държавен архив на Република България, ф. 1717К Професор Михайло И.Паращук, оп. 1, а. е. 424 Т. Шевченко. Невольник.

5. Филонович В. До історії будови пам'ятника на могилі М. Драгоманова в Софії / Василь Филонович // Гуртуймося. – Прага, 1933. – №X. – С. 46-52.

6. Панайотов М. Рилската железница и Балабановата фабрика / Методи Панайотов. – Дупница, 2013. – 321 с.